

**KONFLIKTY ZBROJNE
NA BLISKIM WSCHODZIE I W AFRYCE
W DRUGIEJ DEKADZIE XXI WIEKU**

PRZEBIEG - UWARUNKOWANIA - IMPLIKACJE

Katarzyna Czornik

Miron Lakomy

KONFLIKTY ZBROJNE NA BLISKIM WSCHODZIE I W AFRYCE W DRUGIEJ DEKADZIE XXI WIEKU

PRZEBIEG – UWARUNKOWANIA – IMPLIKACJE

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

KATOWICE 2018

[Kup książkę](#)

Redaktor serii: Nauki Polityczne
Mariusz Kolczyński

Recenzent
Marcin Lason

Publikacja wydana na prawie maszynopisu gwarantowanego

Przygotowanie do druku maszynopisu gwarantowanego
Katarzyna Kondracka

Projekt okładki
Agata Augustynik

Projekt typograficzny i łamanie
Hanna Olsza

Copyright © 2018 by
Uniwersytet Śląski
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISBN 978-83-226-3613-8
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3614-5
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Uniwersytet Śląski
ul. Bankowa 12, 40-007 Katowice

Wydanie I. Ark. druk. 25,75. Ark. wyd. 42,5.
Papier offset. kl. III, 90 g.
Cena 46 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:
Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7–9, 71-063 Szczecin

[Kup książkę](#)

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
-------------	---

I. WOJNA DOMOWA W SYRII (2011-) – Miron Lakomy

1.1. Przebieg konfliktu	13
1.2. Uwarunkowania wojny domowej w Syrii	31
1.2.1. Uwarunkowania wewnętrzne	31
1.2.1.1. Ewolucja sytuacji politycznej w Syrii	31
1.2.1.2. Ewolucja sytuacji społecznej i gospodarczej Syrii	33
1.2.1.3. Podziały etniczne i religijne	34
1.2.1.4. Czynniki wojskowe	38
1.2.1.5. Skład oraz ideologia frakcji rebelianckich	45
1.2.2. Uwarunkowania zewnętrzne	53
1.2.2.1. Uwarunkowania regionalne	53
1.2.2.2. Uwarunkowania globalne	69
1.3. Implikacje wojny domowej w Syrii	86

II. POWSTANIE, FUNKCJONOWANIE I UPADEK TZW. PAŃSTWA ISLAMSKIEGO (ISIS). KONTEKST IRACKI – Katarzyna Czornik

2.1. Powstanie tzw. Państwa Islamskiego (ISIS)	91
2.2. Funkcjonowanie tzw. Państwa Islamskiego	109
2.3. Upadek tzw. Państwa Islamskiego	117

III. KONFLIKT IZRAELSKO-PALESTYŃSKI – Katarzyna Czornik

3.1. Przebieg konfliktu	127
3.2. Uwarunkowania konfliktu bliskowschodniego	174

6 SPIS TREŚCI

3.2.1. Uwarunkowania wewnętrzne	174
3.2.1.1. Status Jerozolimy	174
3.2.1.2. Osadnictwo żydowskie na terenach okupowanych	182
3.2.1.3. Mur Bezpieczeństwa (Security Fence) i Żelazna Kopuła (Iron Dome)	186
3.2.1.4. Wybory parlamentarne w Izraelu i osoba premiera Benjamina Netanjahu	194
3.2.2. Uwarunkowania zewnętrzne	199
3.2.2.1. Bliskowschodni proces pokojowy	199
3.2.2.2. Strategiczne partnerstwo amerykańsko-izraelskie	209
3.3. Implikacje konfliktu bliskowschodniego	219

IV. WOJNA DOMOWA W LIBII I INTERWENCJA NATO –

Katarzyna Czornik

4.1. Przebieg konfliktu	223
4.2. Uwarunkowania wojny domowej w Libii i międzynarodowej interwencji	251
4.2.1. Uwarunkowania wewnętrzne	251
4.2.1.1. Sytuacja wewnętrzna Libii – determinanty geopolityczne, demograficzne i społeczne	251
4.2.1.2. Uwarunkowania ekonomiczne – znaczenie libijskich surowców energetycznych	254
4.2.1.3. Wielka Arabska Libijska Dżamahirijja Ludowo-Socjalistyczna Muammara Kaddafiego i opozycja polityczna	257
4.2.1.4. Problemy przywództwa w Libii a rola gen. Chalifa Haftara	260
4.2.2. Uwarunkowania zewnętrzne	262
4.2.2.1. Stanowisko Francji wobec arabskiej wiosny w Libii	262
4.2.2.2. Dżihadizm i kryzys migracyjno-uchodźczy	266
4.3. Implikacje międzynarodowej interwencji w Libii i wojny domowej	269

V. KONFLIKT ZBROJNY W MALI (2012–2015) – Miron Lakomy

5.1. Przebieg konfliktu	275
5.2. Uwarunkowania wojny domowej w Mali	283
5.2.1. Uwarunkowania wewnętrzne	283
5.2.1.1. Degradacja sytuacji wewnętrznej w Mali	283
5.2.1.2. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze Mali	285
5.2.1.3. Uwarunkowania etniczne i religijne	286
5.2.1.4. Czynniki wojskowe	287
5.2.1.5. Skład oraz ideologia frakcji rebelianckich	289
5.2.2. Uwarunkowania zewnętrzne	292
5.2.2.1. Uwarunkowania regionalne	292
5.2.2.2. Uwarunkowania globalne	295
5.3. Implikacje wojny w Mali	300

VI. KONFLIKT ZBROJNY W REPUBLICE**ŚRODKOWOAFRYKAŃSKIEJ (2012–2014) – Miron Lakomy**

6.1. Przebieg konfliktu	303
6.2. Uwarunkowania wojny domowej w Republice Środkowoafrykańskiej	313
6.2.1. Uwarunkowania wewnętrzne	313
6.2.1.1. Degradacja sytuacji wewnętrznej w RŚA w XXI wieku	313
6.2.1.2. Uwarunkowania gospodarcze i społeczne	314
6.2.1.3. Podziały etniczne i religijne	316
6.2.1.4. Czynniki wojskowe	319
6.2.1.5. Skład oraz motywacje frakcji rebelianckich	321
6.2.2. Uwarunkowania zewnętrzne	324
6.2.2.1. Uwarunkowania regionalne	324
6.2.2.2. Uwarunkowania globalne	330
6.3. Implikacje wojny w RŚA	336
 Zakończenie	 341
Spis ilustracji, map i wykresów	343
Bibliografia	345

WSTĘP

Wbrew popularnym pod koniec XX wieku przekonaniom o stopniowej marginalizacji konfliktów zbrojnych szybko okazało się, iż wojny toczone w rozmaitych płaszczyznach i konfiguracjach nadal są jednym z podstawowych zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Jak trafnie stwierdził Włodzimierz Malendowski, „można przyjąć za aksjomat, że nie ma końca historii, historia nie kończy się i nie zaczyna od nowa. Trwa i trwać będzie, gdyż historia to integralny proces dziejowy [...] Jej wyznacznikami są sprzeczności interesów, napięcia, antagonizmy i spory. Mają one byt naturalny i obiektywny. W pewnym sensie są wręcz nieuniknione, ponieważ między narodami podzielonymi granicami państwowymi oraz narodami i grupami etnicznymi wewnątrz państw nadal istnieją, często wyjątkowo trudne do przezwyciężenia, różnice interesów. Natomiast patologią jest przekształcanie się ich w konflikty zbrojne, tak jak to było wielokrotnie w całej historii”¹. Patologie te stały się szczególnie widoczne właśnie na początku XXI wieku. 11 września 2001 roku doszło bowiem do tragicznych zamachów terrorystycznych w Stanach Zjednoczonych, które stały się powodem rozpoczęcia tzw. wojny z terroryzmem. Dwoma podstawowymi jej manifestacjami były operacje zbrojne państw zachodnich w Afganistanie i Iraku. Pierwsza z nich, jakkolwiek mniej kontrowersyjna i w gruncie rzeczy niezbędna w obliczu zagrożenia ze strony obozów terrorystycznych Al-Kaidy, okazała się niezwykle trudna do pomyślnego zakończenia. Opór Talibów, wbrew początkowym sukcesom, zaczął szybko się odradzać, co doprowadziło do długotrwałej wojny domowej, mającej jednak skutki co najmniej o zasięgu regionalnym². Nieco odmienna była specyfika drugiej operacji, która została oparta na fałszywych przesłankach, stanowiła złamanie prawa międzynarodowego, a także doprowadziła do poważnego zaostrzenia i tak niezwykle trudnej sytuacji na Bliskim Wschodzie oraz poza nim³. Pewnym paradoksem był także fakt, iż wojna

¹ W. Malendowski, *Nowa jakość konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI wiek. Przyczyny – uwarunkowania – skutki*, [w:] *Zbrojne konflikty i spory międzynarodowe u progu XXI wieku. Analiza problemów i studia przypadków*, red. W. Malendowski, Wrocław 2003, s. 47.

² Zob. M. Lakomy, *Misja International Security Assistance Force w Afganistanie jako wyzwanie dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis”, t. 11, 2013.

³ Zob. K. Czornik, *Irak w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych w okresie pozimnowojennym*, Katowice 2011, s. 247–313.

10 WSTĘP

w Iraku, mając w zamyśle ograniczyć terroryzm islamistyczny, *de facto* przyczyniła się do jego proliferacji⁴. W tym kontekście pierwsza dekada XXI wieku, jeśli chodzi o zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego, została zdominowana właśnie przez te dwa zjawiska: terroryzm islamistyczny, czego symbolem stała się działalność Al-Kaidy, a także interwencje zbrojne, a później misje stabilizacyjne w Afganistanie oraz Iraku.

Na tym tle arabska wiosna, która rozpoczęła się w grudniu 2010 roku w Tunezji, miała wedle opinii wielu publicystów i ekspertów doprowadzić do przełomu w świecie islamu. Chodziło przede wszystkim o obalenie dotychczasowych reżimów autorytarnych oraz umożliwienie bezprecedensowych ustrojowych przemian w krajach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej. Rewolucje w poszczególnych krajach muzułmańskich były bowiem postrzegane w Europie i USA jako szansa na urzeczywistnienie marzeń o implementacji na tych obszarach modelu demokracji liberalnej⁵. Szybko jednak okazało się, iż nadzieje te były płonne. W wielu wypadkach rewolucje nie tylko nie przyniosły żadnych zmian jakościowych, ale jeszcze doprowadziły do „odmrożenia” lub pojawienia się nowych osi sporów i napięć. W efekcie arabska wiosna z lat 2010–2011 przyczyniła się do nowej serii wojen w Afryce i na Bliskim Wschodzie. Naturalnie nie wszystkie konflikty zbrojne, które wybuchły od 2010 roku na tych obszarach, były związane z rewolucjami w świecie islamu, jednak bez wątpienia wpisały się w pewne nowe trendy, które pojawiły się w środowisku międzynarodowym w tym okresie. Świadczą o tym najlepiej statystyki *Global Peace Index* z lat 2008–2015, które wyraźnie dowodzą, iż świat, a w tym głównie wspomniane regiony, stał się mniej bezpieczny. Wzrosła m.in. liczba zabitych w wojnach domowych, liczba uchodźców, a także skala terroryzmu. W ciągu dekady lat 2005–2015 liczba zabitych w wyniku ataków terrorystycznych na całym świecie uległa aż dziesięciokrotnemu zwiększeniu – do 20 000 osób⁶.

Wydaje się, iż istnieje obecnie paląca potrzeba wyczerpującej analizy charakteru konfliktów zbrojnych, które toczyły się w drugiej dekadzie XXI wieku. Coraz częściej wywierają one bowiem zasadniczy wpływ na bezpieczeństwo państw NATO i Unii Europejskiej, czego wyraźnym sygnałem stał się kryzys migracyjny w 2015 roku oraz drastyczny wzrost liczby zamachów terrorystycznych w Europie w ostatnich latach. Jest to tym poważniejszy problem, iż tak światowa, jak i rodzima opinia publiczna postrzega je w sposób bardzo uproszczony, przepojony stereotypami bądź przekłamaniami, często niestety przekazywanymi bezrefleksyjnie przez media masowe. Co za tym idzie, głównym celem badawczym prezentowanej monografii jest ukazanie przebiegu, podstawowych uwarunkowań oraz najważniejszych implikacji wybranych konfliktów zbrojnych na obszarze Bliskiego Wschodu i Afryki w drugiej dekadzie XXI wieku. Do analizy wybrano w sumie sześć konfliktów zbrojnych: w Syrii, Libii, Mali, Republice Środkowoafrykańskiej, wojnę z tzw. Państwem Islamskim w Syrii i Iraku oraz konflikt izraelsko-palestyński⁷. Ich dobór oparto na trzech grupach czynników:

⁴ T.A. Davis, *The Global War on Terror. 9/11, Iraq, and the America's Crisis in the Middle East*, Bloomington 2008, s. 143–144; J. Stern, M.K. McBride, *Terrorism after the 2003 Invasion of Iraq*, Watson Institute, Brown University, 2013; J. Stern, *The Continuing Cost of the Iraq War: The Spread of Jihad Groups throughout the Region*, Watson Institute, Brown University, 18.02.2014.

⁵ Zob. np. D.S. Sorenson, *Transitions dans le monde arabe: printemps ou automne?*, „Air & Space Power Journal – Afrique et Francophonie”, nr 1/2012, s. 5–28.

⁶ 2015 *Global Peace Index*, Vision of Humanity, <http://www.visionofhumanity.org/#/page/our-gpi-findings>. Dostęp: 06.01.2016.

⁷ Wojnę domową w Syrii oraz wojnę z tzw. Państwem Islamskim potraktowano osobno, ze względu na fakt, iż działania tej organizacji terrorystycznej rozciągnęły się także na Irak, a walki z nią toczyły się niejako równolegle ze zmaganiem reżimu Baszara al-Assada z opozycją zbrojną w Syrii. Co za tym idzie, ze względu na potrzebę zachowania przejrzystości prowadzonej analizy oraz wygodę Czytelnika uznano, iż takie rozwiązanie będzie właściwe.

- ich znaczeniu dla bezpieczeństwa międzynarodowego,
- specyfiki, która pozwoliłaby wyodrębnić w monografii najważniejsze trendy występujące w konfliktach zbrojnych w Afryce i na Bliskim Wschodzie,
- a także spowodowanych przez nie strat, zarówno materialnych, jak i niematerialnych.

Wśród celów szczegółowych prezentowanej monografii należy wymienić:

- omówienie przebiegu wszystkich wybranych konfliktów zbrojnych w Afryce i na Bliskim Wschodzie,
- zweryfikowanie narosłych wokół tych konfliktów stereotypów i przekłamań,
- scharakteryzowanie najważniejszych czynników, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, które wpłynęły na wybuch oraz przebieg wybranych konfliktów zbrojnych,
- wyodrębnienie, o ile to możliwe, wspólnych cech konfliktów zbrojnych w Afryce i na Bliskim Wschodzie w drugiej dekadzie XXI wieku,
- wskazanie najpoważniejszych implikacji konfliktów zbrojnych dla bezpieczeństwa omawianych państw, jak i bezpieczeństwa międzynarodowego.

Cezurą początkową pracy jest rok 2010, natomiast końcową – czerwiec 2018 roku. Co prawda nie wszystkie analizowane konflikty w tym okresie się rozpoczęły (np. konflikt izraelsko-palestyński) lub zakończyły (np. wojna w Syrii), jednak ich znaczenie i dotychczasowe implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego w drugiej dekadzie XXI wieku są na tyle istotne, iż powinny zostać poddane kompleksowej analizie.

Główna hipoteza monografii zawiera się w stwierdzeniu, iż jedną z kluczowych determinant⁸ zdecydowanej większości analizowanych konfliktów zbrojnych w Afryce i na Bliskim Wschodzie w drugiej dekadzie XXI wieku są różnice tożsamościowe. Z jednej strony na wybuch i intensyfikację konfliktów zbrojnych na tym obszarze zasadniczy wpływ miały różnice religijne, co stało się ewidentne nie tylko przy okazji konfliktu w RŚA, ale także wojny w Mali czy Syrii. Co ciekawe, nie chodzi tu tylko o „tradycyjne” napięcia na linii muzułmanie – chrześcijanie, ale przede wszystkim różnice występujące w łonie samego islamu (np. alawici – sunnici, szyici – sunnici). Z drugiej strony nie mniejsze znaczenie, często nakładające się na różnice o charakterze religijnym, miała odmienna przynależność etniczno-plemienna, czego dowodem były m.in. wydarzenia w Syrii, Libii, Palestynie czy Mali.

Celem pracy jest również weryfikacja kilku hipotez roboczych:

- Konflikty zbrojne w Afryce i na Bliskim Wschodzie w drugiej dekadzie XXI wieku miały charakter długotrwały. Ze względu na obiektywne uwarunkowania o charakterze politycznym, etnicznym i religijnym proces pokojowy oraz stabilizacja powojenna są zazwyczaj zdecydowanie utrudnione. Oznacza to, że nawet po formalnym zakończeniu walk nadal dochodzi do poważnych incydentów stwarzających ryzyko wybuchu kolejnego konfliktu zbrojnego.
- Z wyjątkiem konfliktu izraelsko-palestyńskiego wszystkie poddane analizie wojny w Afryce i na Bliskim Wschodzie miały charakter umiędzynarodowionej wojny domowej. Rola czynników zewnętrznych mogła mieć charakter pozytywny (stabilizacja, wygaszenie walk), jak i negatywny (intensyfikacja konfliktu zbrojnego).

⁸ Autorzy wykorzystują w pracy zamiennie pojęcia czynnik, determinanta, uwarunkowanie.

12 WSTĘP

- W analizowanych wojnach nagminną tendencją było łamanie podstawowych zasad prawa konfliktów zbrojnych, takich jak zakaz użycia broni chemicznej, ochrona ludności cywilnej czy ochrona dóbr kultury.
- Zasadniczą rolę w większości analizowanych konfliktów odgrywali aktorzy niepaństwowi, w tym nie tylko klasyczne frakcje rebelianckie, ale także organizacje terrorystyczne (tzw. Państwo Islamskie, Hezbollah) oraz inne ruchy, które cechował islamski ekstremizm religijny.

W pracy wykorzystano szereg metod i technik badawczych właściwych dla nauk społecznych. Należy tu wymienić przede wszystkim: analizę historyczną, analizę treści, analizę decyzyjną, analizę instytucjonalno-prawną, a także metodę komparatywną. Odwołano się także do analizy i krytyki źródeł, analizy i krytyki piśmiennictwa, metody obserwacji faktów oraz syntezy i opisu.

Struktura podziału treści monografii ma charakter problemowy. Pięć z sześciu rozdziałów przyjęło identyczną strukturę. Podzielono je na trzy główne podrozdziały. W pierwszym z nich charakteryzowano najważniejsze wydarzenia, które składały się na przebieg analizowanych konfliktów zbrojnych. W drugim analizowano uwarunkowania wewnętrzne oraz zewnętrzne wojen. W trzecim natomiast omawiano najważniejsze ich konsekwencje zarówno dla państw partycypujących w tych wojnach, jak i całego środowiska międzynarodowego. Jedyny wyjątek stanowi rozdział dotyczący tzw. Państwa Islamskiego, który ze względu na specyfikę działań tej organizacji terrorystycznej na terenie Iraku i Syrii przyjął odmienną formę.

W rozdziale pierwszym omówiono najpoważniejszy i zarazem najbardziej skomplikowany konflikt zbrojny, który wybuchł w drugiej dekadzie XXI wieku – umiędzynarodowioną wojnę domową w Syrii. W rozdziale drugim omówiono natomiast związane z nią wydarzenia wokół pojawienia się i działalności tzw. Państwa Islamskiego, zarówno w Syrii, jak i w Iraku. W rozdziale trzecim scharakteryzowano jeden z najważniejszych, nadal nierozwiązanych problemów bliskowschodnich, czyli konflikt izraelsko-palestyński. W czwartym podjęto wątek wojny domowej oraz interwencji państw NATO w Libii w 2011 roku. W piątym z kolei odniesiono się do konfliktu, który wybuchł w wyniku tejże interwencji – w Mali. Wreszcie ostatni rozdział podjął kwestię wojny domowej w Republice Środkowoafrykańskiej, która jest mniej w Polsce znanym, co nie znaczy, że mniej ważnym zagadnieniem.

Katarzyna Czornik
Miron Lakomy

Katowice, czerwiec 2018 r.

SPIS ILUSTRACJI, MAP I WYKRESÓW

Liczba zabitych cywilów w Iraku w latach 2008–2013	107
Struktura ISIS	112
Strony w wojnie z ISIS	118
Ekspansja i upadek ISIS	120
Mapa celów geopolitycznych ISIS	123
Liczba zamachów terrorystycznych w latach 2016–2018	125
Liczba ofiar śmiertelnych zamachów terrorystycznych w latach 2016–2018	125
Terytoria sporne w wojnach izraelsko-arabskich	128
Podział terytorium Autonomii Palestyńskiej	169
Wewnątrz-libijski podział sił	245
Główne szlaki migracyjne z Afryki i Bliskiego Wschodu do Europy	268